

Ще не було й п'яти годин ранку, коли Любина Павловна повернулася з церкви. Все тіло нило, ніби хто добре попобив, ноги підкошувались од втоми, а великі чорні очі ніби хто піском позасипав — боляче було заплющити.

— Спати, спати, спати,— нечутно шептали її вустоньки.— Ох, не дадуть христослави, почнуть грюкати у вікна, у двері... Ну, та дарма! Не сидіти ж, лупаючи сонними очима, як голодна сова. Треба дідові наказати, щоб не пускав.

Вчителька підійшла до вікна й визирнула на вулицю. Ще не розвиднювалося. Було місячно, й чистенький сніжок, що випав звечора, виблискував самоцвітами чудовими.

— Як хороше!..— шептала вона, вдивляючись у широку вулицю, по котрій рухались довгі тіні: люди розходились із церкви, чутно було крізь шибки глуху ґутірку й тупотіння ніг.

— Спати!.. Діду, а діду!..

Вона спустила занавіску, й жваві, тендітні, біленькі пальчики її швидко забігали по гачках на сукні.

Ввійшов сторож.

— Добридень, панночко люба! З празником поздоровляю.

— Спасибі, спасибі, дідуню... От що, дідуню, той... Воно, звісно, трохи ніяково не пускати, але... мені страшенно спати хочеться. Ха-ха-ха!.. вморилась я, дідуню. Такою вже нікчемою, певне, вродилася...

— Та спіть, Господь із вами, на здоров'ячко. Ото диви... Та я й близько їх не підпустю... Це ви про христославів?.. Ого, нехай спробують, — заспокоював дідусь.

Любина Павловна одсунула шухляду з комоду, витягла паперову торбинку з цукерками, другу з горіхами.

— Оце, дідуню, обдаруєте, а мене не будіть.

Дід вийшов, не поспішаючись, а панночка нашвидку роздяглася, одкинула червону ковдру з ліжка й хутко пірнула під неї.

— О-о-о, як же хороше,— потягнулась вона, закинувши руки за голову. Як гарно!..

Заплющила стомлені очі, й темна тінь лягла під ними від спущених довгих вій. Вона повернула голову од вікна, в котре через верхні шибки зазірав їй в обличчя підглядач-місяць.

Але сон унікав очей. Пишні чорні коси боляче гнітили голову; в ушах лунали ще досі церковні співи, нило тіло.

Любина Павловна підвелася, розплела коси і вкрила ними білосніжну подушку. Думки роями заklubилися в голові, під думки й заснула, а засипаючи, чула, як приходили христослави із зізодою, як дід прохав їх не гомоніти, бо люба панночка спочивають, пізнавала голоси школярів, своїх улюбленців... Все змішалось в якімсь тумані, солодкім-солодкім, як утома після дневної праці важкої.

Прокинулась, коли вже, замість місяця, сонечко різко світило в обличчя. Розбудив якийсь незрозумілий гомін.

Вона прислухалась.

— Либонь, свариться хтось?

— Сказано ж вам руським язиком, що не можна, не велено,— пізнала Любина Павловна голос діда.

— Кому ти говориш — не можна, хаме, га? Как тето не можна, селі я хачу? Одойди од дверей, старий чорт, а то я по-салдацькому з тобою розщитаюсь!..

— Інструктор Сопілка,—розпізнала нарешті Любина Павловна, підвелася й почала зодягатись, дослухаючись.

— Молодий ти ще розщитатись зо мною. Кажу: не пустю, ну, значить, і йди собі геть. Иш, залив спозаранку сліпи та й лізе, куди не треба. Ну, чого оце прешся? Не бачили тебе, п'яного? — бурчав дід.

— Как ти смієш тикать на мене, хахляка необразована, га? Ти тямиш, старе луб'я, з ким ти розговарюєш?

— Де ж пак не знати! Цабе велике!..

— Не цабе, а старшой унтер-офіцер Мусей Сидорович Сопелка. Поняв?.. Одойди!.. Разві ти понімаєш обхожденіє благородное, што міне треба, как полатається по образованому уставу, візит ізделать баришнє.

— К чортам!.. Господи прости, согрішиш з тобою... Геть, кажу! все одно не пустю.

— Не пустиш? га?.. Ну, дак ми штурмом возьмем.

Почулось тупотіння ніг, лемент діда, московська лайка; за хвилину двері грюкнули, й герой втисся в сіни, і дзенькнув клямкою до кімнати Любини Павловни.

— Не можна, не можна зараз! — гукнула вона.— Я ще не одяглася.
Постривайте хвилинку.

— З нашим овдовольством, мамзель. Не безпокойтесь,— кланявся їй підкручував уса перед дверима голінний Сопілка,— ми покуримо здесечки, поки ви хвасон наведете. Што ж, ми разві не розуміємо? Видали, слава Богу, образованих дам. М-да... Ти от, старий сапог, тетого їй не нюхав, тому ввесь свій век хахлом нікчемним прожив і не сліхав, што значить візит і всьо таке... А Сопелка, брат, п'ять годов із панством кумпанію держав, з офіцерством і всьо таке...

— Ішов би ти, Мусію, додому краще та не соромився б. Ти глянь на себе: на ногах не встоїш, цигарки не скрутиш...

— Ну, то ти, положим, не бреш. В ногах у мене ніякого дрожіння не замічається...

— Де вже там... А тхне від тебе, як з помийниці. І до кого ти приперся?..

— Как до кого? До вчительки.

— Та хіба вона тобі кумпанія? От, Господи! нажереться спозаранку їй лізе почом здря. Ну, і йшов би собі до своїх-таки мужиків.

— Што ти мене словесность вичитуєш? Говорю тобі, што ськаю по собі обчества. Вона вчителька, а я вчитель, да ішо їй старшой унтер... і ні копейки менш.

Одчинились двері.

— Прошу, пане інструкторе,— ласкаво посміхаючись, промовила Любина Павловна.

— А-а, здрастуйте, мамзель,— прояснів Сопілка.— Наше вам... З празником, значить, і всьо такое. От видиш, дєд, не всі такії свині, как ти.

Сопілка увійшов у кімнату й стукнув зграбно закаблуками, дзенькнувши острогами.

— Спасибі, Мусію Сидоровичу,— відповіла на вітання Любина Павловна.— Сідайте.

— Тето можна.

— Може, вип'єте чарку вина. Тільки, вибачайте, в мене горілки нема, а вино солоденьке.

— То ість как тето? — образився Сопілка.— Разві я не понімаю? Слава Богу, п'ять, можна сказать, лет...

— Та не в тім річ,— сміялася Любина Павловна.— Може б, ви випили й закусили, а в мене тільки вино та цукерки з горіхами.

Вона поставила перед "інструктором" тарілку з гостинцями й одіткнула пляшку з вином.

— І ви ж зо мной?

— А то як же? Авжеж, вип'ю заради свята.

Любина Павловна налила йому шклянку, а собі чарочку.

— Ну, цокнемся. Дай Боже, щоб нам добре вчити та не сваритись цілий рік.

— Хе-хе-хе! зачим сваритись з такою делікатною барішньою? Тето не модель. Тільки зачим така неправильность?

— Ха-ха-ха! яка неправильность?

— Да от, што ви сібе чарочку...

— Ну-у, дурниця. Я більш не можу.

— Хе-хе-хе! скісняєтесь.

— Ні, не те. Просто не звикла більш пити. Та й се... тільки на Різдво та на Великдень.

— Хе-хе, розкажуйте!.. Другії баришні здорово п'ють, і водку... самим настоящим манером. А про пиво, то хоч куда.

— Де ж се ви бачили таких панночок?

— Ого, ми видали... В городе, звісно. Одпросишся, бувало, з товаришами погулять на цельную ночь і — гайда до барішень. Харащо!.. Дом, знаєте, двохетажной, швіцар і всьо таке. Не встигнеш увайти, как вони вже зустрічають, потому — городської фасон і образованность. Тільки й слішиш: "Душка Сопелка, пожалуйста сюда". "Душка унтер, вгастіте пивом!" Ну, й вгастиш. Поють, танцюють і всьо таке. Вісьолиї баріщні, не деревенські.

Любина Павловна так і прикипіла на місці.

— М-да... випийте... Діду,— заметушилась вона,— йдіть до компанії. Сідайте отут із нами.

— Спасибі, панночко, дай Боже здоров'я, пошли вам Господи щастя.

— На здоров'ячко.

— Вдивляюсь я вам, мамзель, што ви любите возиться з тетими мужиками й розговор у вас всьо на мужичий манер.

— Так звикла.

— А я одучился, потому как, пробивши п'ять лет в городе, не чул тетого паскудства, хіба разве, как на побивку заявишся. Потом — учебная команда, образование і всьо такое. Одучилея, слава Богу. Та й не до лица какось: усякая сволоч за мужика почитає. А ми сібе ціну понимаємо. Думаю тето на вторительную, потому — разві здесечки міне місце? Разві я учебную команду проходил, щоб тут у вас з тетими вонючими габелками службу проходить? Разві вони можуть понимать устав і дісціпліну.

— Випийте ще, прошу.

— Тето можна. Ну, желаю вам, Мамзель... Ех, szkoda, што ви не салдат: пожелав би вам производства прямо у пільфебелі. Потому — виучка у вас єсть, хоч ви, скажемо, й не були в учебній команді. Только не харашо, што ви дісціпліни не вместе поддержать з своїми чортинятами.

— За віщо ж ви даєте їх?

— Да как же їх не ругать. Такиі, знаєте, стерви! так і смотрить кажний, щоб как-небудь хронт с...ть...

Раптом одчинилися двері й на порозі з'явилася енергійна постать Сопілчихи з палицею.

— Бач, де він вина розпиває... Йди додому! Там родичів наїхало, а він як крізь землю провалився. Зараз мені додому! Годі тобі пумпувати у цієї хвойди! Додому, кажу, йди!

Любина Павловна трохи не впала од несподіванки. Чорні очі її заблищали сльозами.

— Що ти говориш, навіжена! — обурився дід.

— Знаю що, не вчи!.. Бач, злигалися. Мало того, що трохи не щодня пропадав у будні тут, і на святки прийшов одвідати. Муштру школярам вигадали. Знаємо ми цю муштру!..

— Жена, замовкни! — підвівся, похитуючись, Сопілка.— А то під розстрел.

— А цього не хочеш?

Сопілчиха підняла палицю й огріла чоловіка кілька разів по плечах.

— Геть мені додому зараз, падло чортове!

"Інструктор" кулею вискочив у сіни.

— А ця — свята та божа! Подивишся, ніби й путнє щось, а як фіглі-миглі виробляє. Стривай, це тобі так не минеться. Я тобі покажу причаровувати чужих чоловіків. Знаю, що гарний, що припав до серця... Та дзуськи! Знайди собі, а чужого не одбивай.

Любина Павловна впала на ліжко, ридаючи.

— И-и!.. Чорт плаче, що води не настане. Пху!..

— Слухай,— підступив до оскаженілої молодиці дід.— Йди звідси, поки не зайняв по потилиці. За віщо ото зобідила панночку?

— Нехай не...

— Що тут за заколот?

У хату ввійшли батюшка з дяком.

— Чого ти галасуєш тут, а?

Молодиця вискочила з кімнати.

— Любино Павловно, що з вами? Чого ви? — підійшов панотець до вчительки.

— Та тут таке скоїлося, панотченьку, що не приведи Господи!

— Що ж саме?

— Та прийшов отой падлюшний Сопілченко, покруч московський, а за ним прибігла його молодиця. Розверещалась, розрепетувалась, навіщо панночка в неї чоловіка одбила. Чи ви чули таку напасть? О Господи милосердний!.. Опаскудили нізащо...

— Ай-ай-ай!.. Ну, годі Любино Павловно,— заспокоював сердешну панотець,— годі, люба, хороша! Не варто се ваших сліз.

Він обережно взяв її за плечі й підвів з ліжка.

— Заспокойтесь, не звертайте уваги. Починаймо,— звернувся він до дяка.

— Сла-а-а-а-ва в вишніх Богу,— розітнувся по хаті натхнений спів,— і на землі мир, в чоловіцях благоговеніє.

Любина Павловна здригалася од ридання.

Дід побожно хрестився, хитаючи головою.